

ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನೋದ

ಡಾ. ಪುಷ್ಪಾ ಬಸನಗೌಡರ

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಮಹಾಂತ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ರಾಯಪುರ, ಧಾರವಾಡ.

Abstract:

ಎರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಹೊಂದಿದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡ, ನಡುಗನ್ನಡ, ಹೊಸಗನ್ನಡ ಎಂದು ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೂ ಒಂದೊಂದು ಕಾಲಘಟ್ಟವೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಪಂಚ ಉಪಲಬ್ಧ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಗದ್ಯಕೃತಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಚಂಪೂಯುಗವನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾಲ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನೋದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿನೋದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾರಾಜರಾದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ, ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯದ ಹೊಳೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ವಿನೋದ' ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿಯಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ.

Keywords: ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಚಂಪೂಯುಗ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ವೀರ, ಭಕ್ತಿ, ಕರುಣ, ರಸ, ವಿನೋದ.

ಪೀಠಿಕೆ

10ನೆಯ ಶತಮಾನ ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಕಾಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣಯುಗವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟು ವೀರಯುಗ, ಜೈನಯುಗ, ಚಂಪೂಯುಗ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯೂ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕಿದೆ. 10ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದ ಚಂಪೂಕವಿಗಳು ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವೀರ, ಭಕ್ತಿ, ಕರುಣ ರಸಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಸಿ, ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನೋದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣ

ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿನೋದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಳಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನಲಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಮಹಾರಾಜರಾದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಸಂದರ್ಭಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ, ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಸ್ಯದ ಹೊಳೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ 'ವಿನೋದ' ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿಯಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಲೋಕನದಿಂದ, ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯವಸ್ತು, ಅವರ ಕಥಾರಚನೆ, ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಿನೋದ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ತಮಗಿರುವ ಅನೇಕ ಅಡ್ಡಿ-ಆತಂಕಗಳ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ

Please cite this article as: ಪುಷ್ಪಾ ಬಸನಗೌಡರ. (2025). ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನೋದ. ಸೃಜನಿ: ಇಂಡಿಯನ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಇನ್‌ನೋವೇಟಿವ್ ರಿಸರ್ಚ್ ಅಂಡ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್, 3(6), 58-66

ವಿನೋದಪೂರ್ಣ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೂಯಿಷ್ಯವಾದ ಹಳಗನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥಾವಸ್ತು, ವೀರರಸ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಚಂಪೂಕವಿಗಳು ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹುಟ್ಟು ಹಾಸ್ಯಗಾರರಾದ ರನ್ನ, ನಯಸೇನ, ರುದ್ರಭಟ್ಟ, ವೃತ್ತವಿಲಾಸ, ಷಡಕ್ಷರಿ, ದುರ್ಗಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದವರು ವಿಡಂಬನೆ, ಕಟಕಿ, ವ್ಯಂಗೋಕ್ತಿ, ಪರ್ಯಾಯೋಕ್ತಿ, ಅಂಗವಿಕಾರ, ಅಂಗವೈಭವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವಾಹ ಸಂದರ್ಭ, ವಿಹಾರ ಪ್ರಸಂಗ, ಜಲಕೇಳಿ ವರ್ಣನೆ, ಪರಮತ ವಿಡಂಬನೆ, ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆ ಈ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತೀಯರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯರಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಸ್ಥಾನ ನೀಡಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಪವಾದವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ವಿಮರ್ಶಕರಿಂದಲೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಕನ್ನಡನಾಡವರು ಕುಲರಸಿಕರು, ಚದುರರು, ವಿನೋದಪ್ರಿಯರು, ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಿಡಿತದಲ್ಲೇ ಹಾಸ್ಯರಸಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನವೊದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಸಸ್ವಾದನೆಗೆ ಹಾಸ್ಯರಸ ಮೇಳೈಸಿದೆ.

‘ವಿನೋದ’ ಎಂದರೆ - ಹಾಸ್ಯ, ಸಂತೋಷ, ಆನಂದ, ಆಟ ಎಂಬ ನಾನಾರ್ಥಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿನೋದವನ್ನು ಹಾಸ್ಯ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ನಿಕಟವರ್ತಿಯಾಗಿಸಬಹುದು. ಹಾಸ್ಯರಸಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾಯೀಭಾವವಾಗಿ ಬರುವುದು ‘ಹಾಸ’. ಹಾಸ ಶಬ್ದವು “ಹಸ್” [to laugh] ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಹಾಸಭಾವವೇ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯರಸವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ.

**ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಹೇಳುವಂತೆ,
ಸುಭಟಕರ್ಕ ಕವಿಗಳ ಸು
ಪ್ರಭುಗಳ ಚಿಲ್ವಕರ್ಕಭಜನರ್ಕ ಗುಣಿಗಳ
ಅಭಿಮಾನಿಗಳತ್ಯಗ್ರಂ
ಗಂಭೀರಚಿತ್ತರ್ ವಿವೇಕಿಗಳ ನಾಡವರ್ಗಳ್”**

ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಗುಣಸ್ವಭಾವವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡಿಗರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಉಲ್ಲಾಸವೃತ್ತಿಯವರೂ, ನಗುನಗುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಬಾಳ್ವೆ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾದರೆ ವಿನೋದವು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತೀಕವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಥಮ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ. 19 ಕಥೆಗಳ ಕಥಾಗುಚ್ಚ, ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ವೈರಾಗ್ಯ ಬೋಧನೆಯೇ ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯ. ಆದಾಗ್ಯೂ ಚತುರೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾರಿರುವುದು ಶಿವಕೋಟಾಚಾರ್ಯನ ಹಾಸ್ಯಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ.

“ವಿದ್ಯುಚ್ಚೋರ”ನೆಂಬ ಋಷಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಾಸ್ಯದ ಝಲಕು ತುಂಬಾ ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜೈನ ಸವಣನ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ನಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರಿ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ಸವಣನು “ನಿಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೆ ಏಕೆ? ನಮ್ಮ ಮಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಿ, ನಿನಗೆ ಬೇನೆ ಮೂಡಿತೇ?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ವ್ಯಂಗ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಚತುರೋಕ್ತಿ ದೇಶಿಯತೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಓದುಗನಲ್ಲಿ ಮುಜುಗರದ ಜೊತೆಗೆ ನಗೆಯ ಅಲೆಯನ್ನೆಬ್ಬಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುಚ್ಚೋರನು ಯಮದಂಡನಿಗೆ “ಹಿಂದೆ ಪೂಣ್ಣ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ನೆನೆಯೋ ನೆನೆಯೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಲು ಅವನು “ಒಳ್ಳೆತ್ತಿಗೆ ನೆನೆದೆಂ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಪುನಃ ಅವನು ಮತ್ತೀಗರ್ ನೀನೆಂ

ಸತ್ತೆಯೋ ಸಾಯಿಯೋ ಮತ್ತೇನೋ ಎನ್ನಲು
“ದೇವಾ ನಿಂ ಗೆಲೈಯಾಂ ಸೋಲೈನುಂ ಸತ್ತೆನುಂ”
ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇವರ
ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೃದುಮಧುರವಾದ
ಸರಸಹಾಸ್ಯ ಚಿನ್ನಾಟವಾಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ
ಹಾಸ್ಯ ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿದ್ದರೂ
ದೇಶಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದೆ.

ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆಯೊಳಗೆ ಕಥೆ
ಹೆಣೆಯುವ ತಂತ್ರ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ
ಮೂಲ ಕಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಒಳಕಥೆ, ಉಪಕಥೆ,
ಸಹಾಯಕ ಕಥೆಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳು
ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜನಪದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ.
ಸುಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ
ವೈನಯಿಖಿನ ಕಥೆ, ವಸುಮಿತ್ರನ ಕಥೆ, ಗಂಭೀರೆ ಕಥೆ,
ವೈನಾಖಿ ಬಂಟನ ಕಥೆಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಜನಪದ
ಕಥೆಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತವೆ.

ಗಂಭೀರೆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜಿ ಗಂಭೀರೆ, ಕತ್ತಲಿನ
ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಗಿಡ ಹತ್ತಿ ಕುಳಿತಳು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ
ಬಂದ ಕಳ್ಳರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬಂದು ಗಂಭೀರೆಗೆ ನೀನು
ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವೆಯಾ? ಎಂದಾಗ ಅವಳ
ಷರತ್ತಿಗೆ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ
ಗಂಭೀರೆ ಅವನ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿದಾಗ ಗಿಡದಿಂದ
ಬಿದ್ದ ಕಳ್ಳ ಹೆದರಿ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ.
ಇದನ್ನೋದಿದಾಗ ಓದುಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ
ನಗುತ್ತಾನೆ.

ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ
ಜನರನ್ನು ನಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲಾದದ್ದು
‘ಪಗರಣ’. ಹಾಸ್ಯ ವಿನೋದಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅಶ್ಲೀಲ,
ಅಸಂಬದ್ಧ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು
ಪಗರಣ. ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಚನೆಗೊಂಡ ಈ
ಪಗರಣದ ಕುರಿತಾಗಿ ‘ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ
ಕಥೆ’ಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತುಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅಣ್ಣನನ್ನು
ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ವೀರಶ್ರೀ ರಾಣಿಯನ್ನು
ನಗಿಸಿದವರಿಗೆ ರಾಜ ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವದಾಗಿ

ಘೋಷಿಸಿದನು. ‘ಅದು ಕೇಳು ಲೋಗರ್
ಪಗರಣೆಗರಾಗಿ ಎನಿತಾನುಂ ತೆರದ ರೂಪುಗಳಂ
ಕೈಕೊಂಡು ಮರಮೊಗಂಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಬಂದು ಮುಂದೆ
ಆಡಿಯು ಪಾಡಿಯು’ ನಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು.
ಆದರೂ ಅವಳು ನಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಒಬ್ಬನು ‘ಕರಿಯ
ಕಚ್ಚುಟಮನುಟ್ಟು ಮೈಯೆಲ್ಲಂ ಮಸಿಯಂ ಪೂಸಿ
ಬೋಟದಲೆವೆರಸು ಬಾಯೊಳ್ ಕವಡಿಕೆಗಳಂ
ಪಲ್ಲಳಂತೆ ಮಾಡಿ ಕುಂಚಮಂ ಗುಂಡಿಗೆಯುಮಂ
ಪಿಡಿದು’ ಅವಳ ಮುಂದೆ ಬಂದ. ಆಗ ಅವಳು
ಅವನ ರೂಪಂ ಕಂಡು ನಕ್ಕು ದುಃಖಮಂ
ಮಱಿದೊಳಾಗಳಾ ನಗಿಸಿದ ಪಗರಣೆಗರಿಗೆ ಪಿರಿದು
ಕಸವರಮನಿತ್ತಂ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು
ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು
ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟವ ಆದಿಕವಿ ಪಂಪ.
“ವ್ಯಾಸಮುನೀಂದ್ರರುಂದ್ರವಚನಾಮೃತವಾರ್ಧಿಯನೀಸ
ುವೆಂ ಕವಿ ವ್ಯಾಸನೆಂಬ ಗರ್ವಮೆನಗಿಲ್ಲ” ಎಂಬ
ವಿಧೇಯತೆ ಹೊಂದಿದವ. ತನ್ನೆರಡು ಶ್ರೇಷ್ಠ
ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿಗೆ
ಸಮಷ್ಟಿಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹತ್ತನೆಯ
ಶತಮಾನದ ಜನರ ರಸಿಕತೆ ಎಂತಹದೆಂಬುದನ್ನು
ವರ್ಣಿಸುವ ರೋಚಕಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.
ಜನರು ಜೀವನದ ಸವಿಗೆ ವಿಮುಖರಾಗದೆ ಅದನ್ನು
ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಜೀವನ
ಕಲಾಕುಶಲರು ಅಂದಿನ ಮಂದಿ. ಸಮರತೂರ್ಮಗಳು
ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಅವರ ರಸಿಕತೆಗೆ
ಲೋಪವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಯುದ್ಧ ಪರಿಶ್ರಮ
ದೂರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಗಾಯಕರ ಸಂಗೀತ,
ನಲ್ಲೆಯರ ಮೃದುಮಧುರಸ್ವರ್ಶ ಜಾಜಿ ಹೂವಿನ
ಪರಿಮಳ ಇವು ಬೇಕೇ ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ರಸಮೋಸರ್ವನ್ನೇಗಂ ತಗುಳೆ ಪಾಡುವ ಗಾಣರ
ಗೇಯಮಲ್ಲು

ಪೊಸಯಿಸೆ ಸೋಂಕುವೊಲೊಲಿಸುವೋಪಳ
ಸೋಂಕು ಪೊದಲ್ಲ ಜಾದಿಯೋಳ್

ಮಸಗಿದ ಕಂಪು
ಕಂಪನೊಳಕೊಂಡಲೆವೊಂದೆಲರೆಂಬಿ ವಂದು ಪಾ

ಜಿಸುವುವುದಗ್ರ ವೀರಭಟರಾಹವ ಕೇಳಿ
ಪರಿಶ್ರಮಂಗಳಂ /

ಪಂಪ ಮಹಾರಸಿಕ. ಅವನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರಸಹಾಸ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವಿಡಂಬನೆಯೂ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ವಿಡಂಬನೆಯ ಅಂಗಗಳಾದ ಅಪಹಾಸ, ಕಟಕಿ, ಮೂದಲಿಕೆ, ನಿಂದೆಗಳ ಮೂಲಕ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಪಂಚವಲ್ಲಭೆಯಾದ ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಕೌರವನೆಂದರೆ ಮಹಾಕೋಪ. ಗಂಧರ್ವನು ದುರ್ರೋಧನನನ್ನು ಹೆಡಮುರಗೆ ಬಿಗಿದು ಒಗೆದಾಗ ಅವಳೇ ಅವನನ್ನು ಬಿಚ್ಚಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವಳು ಅವನನ್ನು ಬಿಚ್ಚುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ದುರ್ರೋಧನನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ

ಎಮ್ಮೆಗಂ ಪಿಡಿದೆಳೆವಂದಿನ

ನಿಮ್ಮದಟುಗಳೇಗಳೆತ್ತವೋದವೊ ಪಿಡಿವ

ಟ್ಟಮ್ಮ ಬಬಲ್ಲಿಗೆ ಕಂಡಿರೆ

ನಿಮ್ಮಳವಂ ನಿಮಗಮೀಗಳೇಯೆಡರಾಯ್ತೇ

ಎಂದು ಸರಸವಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ಚುಚ್ಚುಮಾತಿಗೆ ಕುರುಪಾಲ ಶಶಾಂಕನಾದ ದುರ್ರೋಧನ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ದುರ್ರೋಧನನ ಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡು ದ್ರೌಪದಿ ಮುಗುಳ್ಳಕ್ಕರೆ ಓದುಗ ತಕ್ಕ ಶಾಸ್ತಿ ಆಯಿತೆಂದು ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಪಂಪನ ಹಾಸ್ಯ. ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಜೀವಿ, ಚಕವರ್ತಿಯಾದವ ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪದ್ಯ

ಮೃಗಯಾವ್ಯಾಜದಿನೊರ್ಮೆಶಂತನು ತೊಬ್ಬರ್ಪಂ
ಪಳಂಚಲೈ ತ

ನೃಗಶಾಬಾಕ್ಷಿಯ ಕಂಪು ತಟ್ಟೆ ಮಧುಪಂಬೋಲ್
ಸೋಲ್ತು ಕಂಡೊಲ್ಲ ನ

ಲೈಗೆ ದಿಬ್ಬಂ ಬಿಡಿವಂತೆವೋಲ್ ಪಿಡಿದು ನೀಂ ಬಾ
ಪೋಪಮಂದಂಗೆ ಮೆ

ಲ್ಲಗೆ ತತ್ಸನ್ನಕ ನಾಣ್ಣೆ ಬೇಡುವೊಡೆ
ನೀವೆಮ್ಮಯ್ಯನಂ ಬೇಡಿರೇ

ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಬಂದ ಶಂತನು ಸತ್ಯವತಿಯ ದೇಹದ ಕಂಪಿಗೆ ದುಂಬಿಯಂತೆ ಮನಸೋತು, ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯು ಸತ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಲು ದಿವ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿದಂತೆ ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು “ನನ್ನೊಡನೆ ಬಾ ಪೋಪಂ” ಎನಲು ನಾಚಿ ನೀರಾದ ಕುಮಾರಿಯು “ಬೇಡುವೊಡೆ ನೀವೆಮ್ಮಯ್ಯನಂ ಬೇಡಿರೇ” ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕವಿ ಆ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು, ಅವನ ಜೀವನದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಅಗಾಧತೆಯನ್ನೇ ಎತ್ತಿತ್ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಂಪನ ಶಂತನು-ಸತ್ಯವತಿಯರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಎಚ್ಚರವಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರೇಮ ಪವಿತ್ರವಾದುದು. ಅಧರ್ಮ ಕಲುಷಿತವಾದುದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಪಂಪ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು, ದೋಷಿಗಳು “ದಿಬ್ಬ” ಹಿಡಿದರೆ ಅದು ಮಾರಕವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ನೀತಿಯನ್ನಿಲ್ಲಿ ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣದಾದರೂ ಗಣ್ಯವಾದ ನಿದರ್ಶನ ಈ ಶಂತನು-ಸತ್ಯವತಿಯರ ಪ್ರಸಂಗ.

ರನ್ನ ಕನ್ನಡದ ಶಕ್ತಿಕವಿ. ಆತನ ಗದಾಯುದ್ಧ ಕೃತಿರತ್ನ. ಅದ್ಭುತ ನಾಟಕೀಯ ಶೈಲಿಯೇ ಇದರ ಜೀವಾಳ. ವೀರರಸ ಕರುಣರಸಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಹಾಸ್ಯರಸ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ರನ್ನನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯ ಹಾಸ್ಯ ಸತ್ವಭರಿತವಾಗಿದೆ.

ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕಾವ್ಯನಾಯಕನಾದ ಭೀಮನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ದ್ರೌಪದಿ ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಸಂಧಾನವಾಗಬಾರದೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ವಿದೂಷಕ ಪಾಂಚಾಲಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಕುರುಕುಲಮಂ ನುಂಗಿದೆಯಿ

ನ್ನರೆಬರುಮಂ ನುಂಗಲಿರ್ಪೆ ಕುರುಪತಿಯು ಮನಿ

ನ್ನರಡನೆಯ ಹಿಡಿಂಬಿಯನೆ

ಮೃರಸಂ ರಕ್ತಸಿಯನೆಲ್ಲಿ ತಂದನೋ ನಿನ್ನಂ”

ಎಂದಾಗ - ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ದ್ರೌಪದಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಮಾರುತಿ ನಿಜವೇಣಿ ಸಂ

ಹಾರಂ ಮಾಡಿದೊಡೆ ಮಾಟ್ಟುದನಗಂ ನಿನಗಂ

ಪೂರಣೆಗೆ ಜಶರಪಿಶರಕ

ಪೂರಣೆಗೇಂ ಮಾಡದೆಂತು ಕರೆವೆಂ ನಿನ್ನಂ”

ಎಂದಾಗ ದ್ರೌಪದಿಗುಂಟಾದ ಸಂತೋಷ ಬರೀ ಸಂತೋಷವಲ್ಲ. ಅಳುವವರಿಗೂ ನಗುವನ್ನು ತರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವಿದು. ರಸಿಕನಾದ ಕವಿ ರನ್ನ ಇಬ್ಬರ ಮಾತಿನಲ್ಲೂ ಒಂದು ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ರನ್ನನ ದುರ್ಮೋದನ ಅಭಿಮಾನಧನ. ಸಾಹಸೈಕವೀರ. ಆದರೆ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ತನಗೆ ಒದಗಿಸಿದ ಗತಿ ನೆನೆದು ಉಂಡಮನೆಗೆ ಎರಡು ಬಗೆದರೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಹೀಗೆ ದೂಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈಯಲಿರಿಯಲ್ ಶರಣ್ಣಿಗೆ

ಕಾಯಲ್ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೆ ಬಲ್ಲರಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ

ಭೋಯೆನಲುಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರವಿ

ಧಾಯೆನಲುಂ ಬಲ್ಲರಿಷಿಕಿಯಲವರೆಂತಱಿಕಿವರ್

ಎಂದು ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಪಾಂಡವರ ವಿರುದ್ಧ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಡಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೇ ಮುಂದುವರೆದು -

ಕರವಾಳಂ ಮಸೆವಂದದೆ

ಮರವಾಳಂ ಮಸೆಯೆ ಕೂರಿತಕ್ಕುಮೆ ಕಲಿಯಂ

ಪೊರೆದೊಡೆ ಕೂರ್ಪಂ ತೋರ್ಪಂ

ತಿರೆ ತೋರ್ಕುಮೆ ಪಂದೆ ಪತಿಗೆ

ಸಂಗರದೆಡೆಯೊಳ್

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಅರ್ಥೈಸಬಹುದು. ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಅನಾಥ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಾದಾಡದವನು “ಗಂಡನಲ್ಲ ಷಂಡ” ಎಂಬುದನ್ನಿದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ದುರ್ಮೋದನ ಭೀಷ್ಮರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವೈಶಂಪಾಯನ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಬಂದಾಗ ದುರ್ಮೋದನನ ಹುಡುಕಾಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಭೀಮನಿಗೆ “ಕುರುಧರೆಯೊಳ್ ಕುರುಪತಿಯಂ ಅರಸಿದಂ ಪವನಸುತಂ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಎಂತಹ ಕಟಕಿ ಮಾತಿದು ಭೀಮನ ರೋಷಕ್ಕೆದು ಸಾಕ್ಷಿಯಂತಿದೆ. ಪಾಂಡವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಾಗಿ ಮೂದಲಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಭೀಮನ ಸಿಂಹನಾದಕ್ಕೆ ದುರ್ಮೋದನ ಕಾಲಾಗ್ನಿರುದ್ರ ಪೊರಮೊಡುವಂತೆ ಸರೋವರದಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಪುನಃ ಭೀಮ-ದುರ್ಮೋದನರ ಮೂದಲಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತವೆ.

ಪುಟ್ಟಂ ಸಟ್ಟುಗಮಂ ಕೊಂ

ಡಟ್ಟಾಱಿಸಿ ಬೋನಮೆತ್ತಿ ಬಂದೆಯೊ ಗದೆಗೊಂ

ಡೊಟ್ಟೈಸಿ ಕಾದುವಂತಂದು

ತೊಟ್ಟನೆ ಕೊಳೆ ನಿನಗೆ ಗಂಡಗರ್ವಮುಮಾಯ್ತೆ”

ಎಂಬಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯ, ಕಟಕಿಗಳು ನಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ರನ್ನನ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯವಾದುದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ವಿಡಂಬನೆ.

ನೆಲಸುಗೆ ನಿನ್ನ ವಕ್ಷದೊಳೆ ನಿಶ್ಚಲಮೀ ಭಟ ಖಿಡ್ಡೆ ಮಂಡಲೋ

ತ್ವಲವನ ವಿಭ್ರಮಭ್ರಮರಿಯಪ್ಪ ಮನೋಹರಿ

ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಭೂ

ವಲಯಮನಯ್ಯನಿತ್ತುದುಮನಾಂ
ನಿನಗಿತ್ತೆನಿದೇವುದಣ್ಣ ನೀ
ನೊಲಿದ ಲತಾಂಗಿಗಂ ಧರಗಮಾಟಿಸಿದಂದು
ನೆಗಟ್ಟಿ ಮಾಸದೇ”

ಯೋಧರ ಕತ್ತಿಗಳೆಂಬ ಕನ್ನೆದಿಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವ ಚಂಚಲೆಯಾದ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ನೆಲಸಲಿ. ನಿನ್ನಿಂದ ಈಗ ನಾನು ಗೆದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಲ್ಲದೆ, ನಿನ್ನ ತಂದೆ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಣ್ಣ ನೀನು ಪ್ರೀತಿಸಿದ ಲತಾಂಗಿಯನ್ನೇ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ನಾನು ಪ್ರೀತಿಸಬಹುದೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಂಚಲ ಸ್ವಭಾವ, ಇಂದು ಕೌರವರಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಾಳೆ ಪಾಂಡವರಲ್ಲಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಾಳೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಅಣ್ಣ ಪ್ರೀತಿಸಿದವಳನ್ನು ತಾನು ಪ್ರೀತಿಸಬಾರದೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ. ಜನಾಂಗದ ಜೀವನಾಡಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನಾದ ಕವಿ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನವನ್ನೇ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಸವತ್ತಾಗಿ ಮೂಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲೇ ಚಂಪೂ ಕವಿಗಳು ನುಡಿಜಾಣರು. ವ್ಯಂಗ್ಯ ವಾಕ್ಯತುರರು ಮತ್ತು ಸರಸ ವಿನೋದಿಗಳು. ಅವರ ವಿನೋದ ಕೇವಲ ಹಾಸ್ಯ, ಆನಂದಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕುಕವಿ ನಿಂದೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಬಿರುನುಡಿ. ವೀರರ ಮೂದಲಿಕೆಯೊಳಗಿನ ಕಟಕಿ, ರಾಜರ ಸುಖಕಥಾ ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಚತುರೋಕ್ತಿ, ಪರ್ಯಾಯೋಕ್ತಿ, ಪರಮತ ವಿಡಂಬನೆ ಹಾಗೂ ಅಂಗವಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಜನ್ನನ “ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ”ಯಲ್ಲಿ ಅಮೃತಮತಿ ಯಶೋಧರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬದಗನಲ್ಲಿ ವಿರಮಿಸುವುದು ಅರಸನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಬದಗನು ಬಾರುಕೋಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದದ್ದನ್ನು ಅವಳು ಸಹಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಅರಸನು ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ನೈದಿಲೆ ಹೂವಿನಿಂದ ಹೊಡೆದರೆ ಅವಳು ಮೂರ್ಛಿ

ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಯಶೋಧರನು ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟು “ಅಕಟಕಟ ನೊಂದಳೆತ್ತಿರೆ ಸುಕುಮಾರಿಯಂ” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಎಷ್ಟೊಂದು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತ ವ್ಯಂಗ್ಯೋಕ್ತಿಯಿದು. ಇದೇ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ವಿವರಿಸುವಾಗಲೂ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. “ಪೊಂದಾವರೆಗೊಳದಂಚೆ ಕಟಲಾಪರೆಗೊಳದೊಳಗೆ ನಲಿದ ಕನಸಂ ಕಂಡೆ” ಎಂದು ತನ್ನ ಮಡದಿಯ ದುರ್ನಡತೆಯನ್ನು ಪರ್ಯಾಯೋಕ್ತಿ ಬಳಸುವ ಮೂಲಕ ಹಾಸ್ಯ ಮೆರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಜನ್ನ ಚಿತ್ತಿಸಿದ ಅಷ್ಟಾವಂಕನ ಅಂಗವಿಕಾರ ಅಮರವಾದ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅಸದೃಶವಾದ ಅವನ ರೂಪನ್ನು ದೂತಿ ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾಳೆ.

“ಪಟಿಕಿಲೆ ಕುಟಿಕೊಸಲೆಗೆ

ಕೊಟ್ಟಿವಾಯ್ ಹಪ್ಪಳಿಕೆ ಮೂಗು ಮುರುಟಿದ ಕಿವಿಬಿ

ಬ್ಲಿವಲ್ ಕುಸಿಗೊರಲಿಟೆದೆರ್

ಪೊರಂಟ ಬೆನ್ ಬಾತ್ ಬಸಿಟಡಂಗಿದ ಜಘನಂ

ಕಟಿಕೊವಲ ಪಟಿಯ ಕುಟಿಯಂ

ತೆಟಿಕಂದವ ಮೆಯ್ಯ ನಾತಮಾತನ ಕೆಯ್ಯಳ್

ಕುಟುಗಣ್ಣು ಕೂನಬೆನ್ ಕಾಲ್

ಮಟಿಕಿಯಿಸುವುದು ಟೊಂಕಮುಜೆದ ಕತ್ತೆಯ ಕಾಲಂ”

ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹಾಸ್ಯ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವವನು ಎದ್ದು ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಗುವಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಅಷ್ಟಾವಂಕನ ಅಂಗವೈಕಲ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ, ಅನುಕಂಪದಿಂದ ನೋಡಬಹುದಿತ್ತೇನೋ ? ಆದರೆ ಅವನೊಬ್ಬ ಮನ್ನಥ, ಅಂಥವನನ್ನು ಸುಂದರಿಯಾದ ರಾಣಿ ಅಮೃತಮತಿ ಮನಸೋತಿದ್ದಾಳೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಓದುಗ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ನಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ “ಅಂಗವಿಕಾರವೇ” ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಹುಟ್ಟು ಹಾಸ್ಯಗಾರನಾದ ನಯಸೇನನ ಕೃತಿ 'ಧರ್ಮಾಮೃತ' ಇದು ಜೈನರಿಗೆ ಧರ್ಮಾಮೃತವಾದಂತೆ, ರಸಿಕರಿಗೆ ವಿಡಂಬನಾಮೃತವಾಗಿದೆ. ಜೈನಮತದ ಘನತೆ ಹೇಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ, ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅನ್ಯಮತ ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ನಯಸೇನನ ವಿಡಂಬನೆಯಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯವಿದೆ. ಧರ್ಮಾಮೃತವೆಂದು ಕಥಾಗುಚ್ಛ, ಜೈನಧರ್ಮದ ಮಹತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳುವುದೇ ಕವಿಯ ಮುಖ್ಯ ಆಶಯ.

ಚಂಪೂಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಕವಿನಿಂದೆ, ಪರಮತ ವಿಡಂಬನೆ, ವೇಶ್ಯಾವಾಟಿಕೆಗಳು ಒಂದು ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ನಯಸೇನನ ಹಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಚುಚ್ಚು ಮಾತೂ ಮೈಳಿಸಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ವಸುಭೂತಿಯ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ದಯಾಮಿತ್ರಶೆಟ್ಟಿಯು ವಸುಭೂತಿಯೆಂಬ ಮಹಾಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ಕಾಲಾವಕಾಶದ ವ್ರತ ಮಾಡಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಭೋಜನ, ಮನತಣಿಯುವಷ್ಟು ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಆಸೆ ತೋರುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೊಪ್ಪಿದ ವಸುಭೂತಿ ನೋಂಪಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತಲೆಗೂದಲನ್ನರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅಂತೆಯೇ ಇಬ್ಬರು ದಡಿಗರು ಬಂದು - ಕೂದಲು ಕೀಳುವಾಗ -

ಬಿಡದೊಡುಗಟ್ಟಿ ನೋವಿಂ

ದಡಿಗಡಿಗಹಹಾಯೆನುತ್ತುಮೆಡಗೈಯಿಂದಂ

ತಡವರಿಸುತ್ತರಿಂ ಸಾಸವೆ

ಗುಡಿದಂತಿರೆ ಕರಮೆ ಮರುಗಿ ತಳವೆಳಗಾದಂ

ಮತ್ತಂ ಕುದುರೆಯೇರ್ದ ಕುರುಂಬನಂತೆ ನಡುಗುತ್ತಂ, ಪೆಣನಂ ಕಂಡ ಪರದೆಯಂತೆ ಕಣ್ಣಂ ಮುಚ್ಚುತ್ತಂ, ಸಾಕ್ಷಿಯಿಲ್ಲದೆ ಸಾಲಂಗೊಟ್ಟಕ್ಕಲಿಗನಂತೆ ಸುಯ್ಯುತ್ತಂ, ಪೇಸುಳ್ಳನಂತೆ ತಲೆಯ ತುರಿಸುತ್ತಂ

ಕಱು ಸತ್ತಾವಿನಂತೆ ಮರುಗುತ್ತಂ, ಕೆಸರೊಳ್ ಬಿಳ್ಳನಂತೆ ಮಿಡುಕುತ್ತಂ, ತಾಯ್ ಸತ್ತ ಶಿಶುವಿನಂತೆ ಬಾಯ್ವಿಡುಡುತ್ತಂ" ಹಣದ ಮೇಲಿನ ಆಸೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೂದಲು ಕೀಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ವಸುಭೂತಿ.

ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಭೋಜನದ ನಂತರ ವಸುಭೂತಿಗೆ ನೀರಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು 4-5 ತಾಸುಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ವಸುಭೂತಿ ಹೇಗೆ ಪೇಚಾಡಿದ ಎಂಬುದನ್ನು ನಯಸೇನ ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮನಸಿಗೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ತಿಂದು, ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದು, ಊರಲ್ಲಿ ಹರಟೆ ಕೊಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ಇದೆಲ್ಲಿಯ ನೋಂಪಿ ಗಂಟುಬಿತ್ತು ? ಎಂದು ಮರುಗಿದ. ಮದದ ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಕೋಣೆಯ ತುಂಬ ಓಡಾಡಿದ. ಬೇಸಗೆಯ ಕೋಣನಂತೆ ನೀರಡಿಸಿ, ತಡೆಯಲಾರದೆ ನಾಲಗೆ ಹಿರಿದು ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ, ನೀರುಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬಿದ್ದ ಮೀನಿನಂತೆ ಮಿಡುಕಾಡಿದ. ಕೊನೆಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ದಯಾಮಿತ್ರ ಶೆಟ್ಟಿಯ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಶೆಟ್ಟಿಯು ನಗುತ್ತ -

ಕಡುಮೂರ್ಖರ್ ತಮ್ಮಿಚ್ಚೆಗೆ

ಪಿಡಿದುದೆ ಪಿರಿದೆಂಬರಣ್ಣ ಜಿನಮಾರ್ಗದೊಳೇಂ

ನಡೆಯಲ್ ಬರ್ಕುಮೆ ಬಾರದ

ಕಡಲೆಗಳಂ ತಿಂಬ ಮೊಗ್ಗು ಕಲ್ಲೊಳುಂಟೇ

ಎಂದು ವಸುಭೂತಿಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಮಾಡಿದನು.

ಹೀಗೆ ಈ ಕಥೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ನಗೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿವೆ. ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಜರೆಯುವ ಹಣದಾಸೆಯುಳ್ಳ ವಸುಭೂತಿಯ ಡಾಂಭಿಕತನ ನಮ್ಮನ್ನು ನಡೆಗಡಲಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸುತ್ತದೆ. ಕಥೆ ಹಾಸ್ಯಮಯವಿದ್ದಂತೆ ಕವಿಯ ಶೈಲಿಯೂ ಹಾಸ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ.

ನಗೆಗಾರ ನಯಸೇನ - ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಸ್ತ್ರೀನರಕದ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ ಹೀಗೆ

ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, “ತಂಬುಲದಂತೆ ಪಲ್ಲಂ ಪತ್ತಿ ತಿವಿವರ್, ಸವಿಯಂತೆ ನಾಲಗೆಯಂ ಪತ್ತಿ ಮೇಲ್ವರ್, ಕೆರ್ಪಿನಂತೆ ಕಾಲಂ ಪತ್ತಿ ಕಡಿವರ್, ಸಿಪ್ಪಿಗನಂತೆ ಪೊಲಿವರ್, ಕಮ್ಮಾರನಂತೆ ಕಾಸಿ ಬಡಿವರ್, ಮೇದನಂತೆ ಸೀಳ್ವರ್, ಬಡಗಿಯಂತೆ ಕೆತ್ತುವರ್, ಅಗಸನಂತೆ ಬೀಸಿ ಪೊಯ್ವು ಒಕ್ಕಲಿಗನಂತೆ ಮೆಟ್ಟಿ ಪರಗುವರ್, ಪರ್ದಿನಂತೆ ಕೀಳ್ವರ್, ಚೇಳಿನಂತೆ ನೋಯಿಸುವರ್, ಸಿಡಿಲಂತೆ ಪೊಡವರ್” ಎಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ದೇಶಿಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳು ಬರೀ ಹಾಸ್ಯಮಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉದ್ಯೋಗಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಂತಿದೆ.

ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರ ಗದ್ಯಶೈಲಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೃತಿ. ಇಲ್ಲಿಯ ಕಥೆಗಳು ನೀತಿಬೋಧಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಚಮತ್ಕಾರಿಕವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ನವಿರಾದ ಹಾಸ್ಯ ಓದುಗರನ್ನು ಮನಸೆಳೆಯುವಂತಿದೆ.

ಅಸಂಬದ್ಧವಾದದ್ದು, ಅಸಹಜವಾದದ್ದು ಹೇಗೆ ಹಾಸ್ಯ ನಿರ್ಮಿತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂಬುದನ್ನು “ನರಿಯುಂ ಭೇರಿಯುಂ” ಎಂಬ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. “ಲಂಬಕರ್ಣನು ನರಿ ದೂರ ಭೀರುವಾದುದಕ್ಕೆ ಹಾಸ್ಯಂಗೆಯ್ಯುವ ರೀತಿ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. “ಅದು ಕಾರಣದಿಂದ ನೀಂ ಶಬ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬೆರ್ಚಿದೊಡಂತಪ್ಪ ನಗೆಗೆಡೆಯಪ್ಪಿರದಂತೆ ದೇವರೆನ್ನನಟ್ಟಿಯಾರಯ್ವು ಬಟಕ್ಕದರ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೆನಮ್ಮಿದೆಂಬುದಂ” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ನರಿ, ಹರಿಯ ಮರುಳ್ತನಕ್ಕೆ ನಕ್ಕು “ನಲಿಯುವಾಗ ನಾವು ಹರಿಯ ಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಲುಕುಲು ನಗುತ್ತೇವೆ. “ಕೀಲನುರ್ಚಿದ ಕೋಡಗನ ಕಥೆ”, ಶಿವಭೂತಿಯ ಕಥೆ, ತಿಗುಣಿ ಕೂಟಿಯ ಕಥೆ, ಸೊಸೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅತ್ತೆಯ ಕಥೆ”ಯಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬರುವ ಸರಸೋಕ್ತಿ, ಚತುರೋಕ್ತಿ, ಅಪಹಾಸ್ಯ, ಚುಚ್ಚುಹಾಸ್ಯ, ವ್ಯಂಗೋಕ್ತಿ, ವಕ್ರೋಕ್ತಿಗಳು

ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ. “ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯವಿಲ್ಲ” ಎನ್ನುವ ಮಾತಿಗೆ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರ ಅಪವಾದವಾಗಿದೆ. ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯ ತಂತ್ರ ಚಮತ್ಕಾರಗಳು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಶಿವನ ಕೃತಿ “ಸಮಯ ಪರೀಕ್ಷೆ” ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಪರಮತವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಜೈನಧರ್ಮವೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಎಂದು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ.

ಜಗವಂ ಸುಡುವೊಡೆ ರುದ್ರಂ

ಜಗದೊಳಗಿದಾರ್ತ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರಮಂ ಮೆ

ಲ್ಲಗೆ ತೆಗೆದು ಬೇರೆ ಪೊರಗಿ

ಳ್ಳಗುಮೋ ಮೇಣ್ ಕೂಡೆ ಸುಟ್ಟು ಕಳೆಗುಮೊ ಪೇಳೆಂ

ಎನ್ನುವಾಗ ಹೊಗಳಿಕೆ ತೆಗಳಿಕೆಗಳು ಓದುಗರ ನಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ವೃತ್ತವಿಲಾಸನ “ಧರ್ಮಪರೀಕ್ಷೆ”ಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ವಿನೋದ ಮುದುಕನಾದರೂ ಮಾನವನಿಗೆ ಮದುವೆಯ ಹುಚ್ಚು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಕನ್ನಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಒಳಿತೆನ್ನುತ್ತದೆ. - ಮುದುಕನ ಮಂಗ ಮನಸ್ಸು ಹೀಗಿದೆ -

ನರೆದಲೆ ಜೋಲ್ಲ ಪುರ್ಬು ಕುರಿದಕ್ಷಿಯುಗಾ

ತುಟಿಯರ್ತ ಬೋಡಬಾಯ್

ತೆರೆಮಸಗಿದರ್

ಮೋರೆಯುಡಗುರಿದುರ್‌ರಮಕ್ಕಳಿಸಿದರ್ ಪೊಟ್ಟೆ ಮೇ

ಲ್ಲೆರೆಮಸಗಿದರ್ ಕಾಲ್ ಮುರಿದ ಬೆನ್ನುಳಿ ಕಂಪಿಪ

ಹಸ್ತಮಸ್ತಕಂ

ಪರಿಕೆಸೆ ತಾಪಸಂಗನಗೆ ಪೇಸದೆ ಕನ್ನೆಯನೀಬಲ್ಲೆರೆ

ಎಂದು ಶಂಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮುದುಕನ ಆಸೆಗೆ ನಗದವರಾರು ?

ರುದ್ರಭಟ್ಟನ “ಜಗನ್ನಾಥವಿಜಯ”ವು ಭಕ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ ಕಾವ್ಯ. ಭಕ್ತಿ, ಶೃಂಗಾರ, ವೀರ, ಅದ್ಭುತ ರಸಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ಥಾನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಬಾಲಲೀಲೆಯ ವರ್ಣನೆ ಬಂದಾಗ

ಆಡುತ್ತಂ ಸಹಪಾಂಸು

ಕ್ರೀಡಿತರೋಳ್ ಕೃಷ್ಣನಬ್ಬೆ ಮಣ್ಣಂ ತಿಂದಂ

ನೋಡೆಂದು ಹಳಧರಂ ಪಿಸು

ಣಾಡಲ್ ಕೇಳೊರ್ಮೆ ಗೋಪಿ ಸೆಳೆವಿಡಿದೊಲವಿಂ

ಹರಿ ನೀಂ ಮಣ್ಣೆಂದೆ ? ತಿನ್ನೆಂ ಜನನಿ ಪುಸಿದನೆಮ್ಮಗ್ಗಜಂ ತೋಳು ವಕ್ತಾಂ | ತರಮಂ ನೋಡೆಂದು ಬಾಯಂ ತೆರೆವುದಂ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ನವುರು ನವುರಾದ ಹಾಸ್ಯ ಮನತೇಸವಂತಿದೆ.

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನೋದವು ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ, ಕಾವ್ಯವಸ್ತು, ಕಾವ್ಯಶೈಲಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರುಲಕನ್ನು ಬೀಸಿದೆ. ಚಂಪುಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥಾವಸ್ತುವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ಕ್ಲಿಷ್ಟಶೈಲಿಯ ಮಧ್ಯೆಯೂ ಹಾಸ್ಯ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನವರಸಗಳಿಗೂ ಸ್ಥಾನವಿದೆಯೆಂದಾದರೆ, ಹಾಸ್ಯರಸವೂ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಲೇಬೇಕು. ಬಂದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹಲವು ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನೋದ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅದು ಎಷ್ಟು ಸತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ರಸಿಕತೆಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ರಸವತ್ತಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯದ ಹೊನಲನ್ನೇ ಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಕವಿಗಳು ಕೃತಾರ್ಥರಾದರೆ ಸಾಲದು. ಅದನ್ನೋದಿದ ಕನ್ನಡಿಗರು ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಇಂದಿನ ಯಾಂತ್ರಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ “ನಗುವೇ ಆರೋಗ್ಯದ ದಿವ್ಯಾಷಧಿ” ಆಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ನೋವು, ಆಯಾಸಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಚೈತನ್ಯದಿಂದ

ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲು ಹಾಸ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣ ಕೊಟ್ಟರೂ ಸಿಗದ ಶಾಂತಿ, ನೆಮ್ಮದಿ, ಸಂತೃಪ್ತಿಯ ಭಾವನೆ ನಗುವುದರಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳ ಮೂಲಕ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳೋಣ, ಅನುಭವಿಸೋಣ. ಜೀವನವನ್ನು ಹಸನುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿ (1995). ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ, ಸಿ.ಪಿ. ಪಂಪ ಕೆಲವು ಮುಖಗಳು, ತನುಮನ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ಮುಗುಳಿ ರಂ. ಶ್ರೀ. (2014). ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ (ಪರಿಷ್ಕೃತ ಆವೃತ್ತಿ). ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್.
- ನಾರಾಯಣ, ಪಿ.ವಿ. (2018). ಚಂಪೂ ಕವಿಗಳು. ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್
- ಪಾಟೀಲ.ವಿ.ಎಲ್. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಜಾನಪದೀಯ ಅಧ್ಯಯನ.
- ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. (2001). ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ : ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ. ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.
- ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಜಿ.ಎಸ್. (2013). ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಸಂ-4. ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್.
- ಸುಂಕಾಪುರ. ಎಂ.ಎಸ್. (2021). ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯ. ಸಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್.
- ತೀನಂಶ್ರೀ. (2015). ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧ ಸಂಗ್ರಹಂ. ವಸಂತ ಪ್ರಕಾಶನ